

Karol Olejnik

Władysław III Warneńczyk (1424-1444),

Wydawnictwo Archiwum Państwowego „Dokument”
Szczecin 1996, ss. 329.

Władysław Warneńczyk, jedna z najpopularniejszych postaci wśród polskich królów, wyznaczająca bieg i kierunek biegu historii europejskiej, utrwalona w legendach, utworach literackich, długo czekał na swojego biografę. Takiej roli nie odegrali wcześniejsi badacze w osobach Łukasza Gołębiowskiego, Saturnina Kwiatkowskiego, czy wreszcie Jana Dąbrowskiego z uwagi na fragmentaryczność wyko-

rzystywanych przez nich źródeł bądź też z powodu skupienia zainteresowań jedynie na niektórych etapach krótkiego życia władcy. Zaiśniała luka na rynku historycznym skutecznie wypełniła dopiero praca poznańskiego znawcy dziejów wojskowości prof. Karola Olejnika. Jego zasługa jest tym większa, że zdecydował się przedstawić losy pierworodnego syna Jagielly w ujęciu panoramicznym. Szeroko zakreślił tło polityki narodowej i międzynarodowej. W sposób jasny i przejrzysty zaprezentował zawilości tureckich, papieskich i cesarskich zamierzeń. Wnikliwie i szczegółowo naświetlił realia ówczesnej Polski i Węgier. Całość jest więc efektem ogromnej erudycji, gruntownej analizy źródeł rodzimych i obcych, a także płaszczyzną własnych, często polemicznych ustaleń i wniosków autora. Wszystko to sprawia, że praca znacznie wykracza poza ramy jednostkowej biografii, stając się istotnym przyczynkiem do dziejów powszechnych.

W tak rozumianej biografii K. Olejnik wyodrębnił cztery etapy dwudziestoletniego życia króla, którym odpowiadają cztery rozdziały. W pierwszym zatytułowanym *Młodociany dziedzic tronu Władysława Jagielly*, poświęcił uwagę „zagadnieniom ogólnym, spośród których na plan pierwszy wysunął się całokształt działalności królewskich rodziców zmierzających do zapewnienia synom następstwa tronu”. Wskazał na role wybitnych jednostek, wśród których dominował Zbigniew Oleśnicki, a zaraz za nim księżęta litewscy oraz liczni przedstawiciele szlachty polskiej.

Sama postać Warneńczyka – z uwagi na niedostatki źródłowe – musiała pozostać w częściowym cieniu, dzięki jednak zabiegom autora polegającym na odwołaniu się do przekazów pośrednich, a także do ówczesnych analogii oraz wykorzystywaniu w maksymalnym stopniu kontekstu dziejowego otrzymujemy wizerunek pełniejszy niż kiedykolwiek.

Kolejny rozdział (*Blaski i cienie korony św. Stefana*) zawiera dokładną analizę sytuacji ówczesnych Węgier. Przedstawia warunki, w jakich polskiemu władcy przyszło zasiąść na obcym tronie. Szczególnie interesujące wydają się tu rozważania o samodzielności poczynań Jagiellończyka ze wskazaniem na ograniczenia wynikające z rzeczywistości politycznej.

Ze zrozumiałych względów najobszerniejsza jest trzecia część biografii – *Ostatni krzyżowiec Europy*. Działania wojenne z lat 1443-1444 z tragicznym epilogiem pod Warną przesadziły o losach tej części świata., stając się jednocześnie źródłem królewskiej sławy i niesławy. Obok wyczerpującego opisu kampanii, prezentacji liczebności i układu sił, analizy popełnionych błędów, wykazu doraźnych i dalekosiężnych skutków, wreszcie obok wyrazistego oświetlenia zawirowań dyplomatycznych, przykuwają uwagę przemyślenia badacza na temat odpowiedzialności i winy za klęskę warneńską. Każda ze wskazanych osób (Julian Cesarini, Jan Hunyady, Władysław Warneńczyk) ponosiła ją w innym zakresie i z odmien-

nych powodów, bowiem przesłanki postępowania każdego z nich były zgoła odmienne.

W ostatnim rozdziale znalazło się miejsce na przedstawienie legendy pośmiertnej Warneńczyka. Złożył się na nią zarówno fakt, „że król Władysław był postrzegany w kręgu kultury chrześcijańskiej jako męczennik za wiarę”, jak powszechna niepewność co do jego rzeczywistych losów. To zadecydowało, że osoba władcy przeżyła mimo śmierci. Przetrwiała w pamięci potomnych na przekór przemijaniu, stała się inspiracją wielu traktatów, wierszy i pieśni. Niewątpliwym osiągnięciem autora jest zebranie i skomentowanie tych wszystkich okrucich rozproszonych na kartach literatury pięknej, dzięki czemu rozprawa znacznie wykracza poza ramy historyczne.

W rezultacie otrzymaliśmy dzieło wielowątkowe, rozgrywające się na różnorodnych płaszczyznach życia politycznego, społecznego, militarnego i kulturowego z uwzględnieniem elementów jednostkowych i prywatnych. Wyznaczone w ten sposób ramy pozwoliły autorowi na nakreślenie pełnego portretu postaci pomnikowej i ludzkiej jednocześnie, zdeterminowanej przez rzeczywistość dziejową i determinującej ją, współtworzącej wielką politykę i ulegającej słabościom, co niewątpliwie dodaje swoistego smaku i pikanterii. Przesądza również pozytywnie o całości, która w takim samym stopniu spełnia wymogi nowatorskiej rozprawy naukowej, jak i dobrej popularyzacji.

Za dodatkowy walor trzeba uznać piękny, plastyczny język, dzięki któremu czytanie jest równie przyjemne, co pożyteczne. Reszty dopełniła staranna szata edytorska, adekwatne do treści ilustracje, co należy zaliczyć w poczet zasług wydawnictwa. Szkoda tylko, że to ostatnie nie zadbało o sporządzenie indeksów, stanowiących pożądane uzupełnienie tego rodzaju pracy.